

Innlegg sendes FiskeribladetFiskaren
E-post: redaksjonen@fbfi.no
Telefaks: 55 21 33 01
Adresse: Bontelabo 2, 5003 Bergen

Hovedinnlegg/kronikk: Maksimalt 5.000 tegn (ca. 750 ord).
Underinnlegg/replikk: Maksimalt 1.500 tegn (ca. 250 ord).
FiskeribladetFiskaren forbeholder seg retten til å forkorte alle innlegg som mottas. Likeledes forbeholder vi oss retten til å lagre innlegg i

elektronisk form, samt publisere dem på internettet. Innlegg honoreres ikke. Bidragsyttere oppfordres til å sende innleggene med epost til redaksjonen@fbfi.no
Vi tar også i mot lagringsmedia av alle typer.

I løpet av de siste 20 åra har fiskeriene og fiskerisamfunnene langs norskekysten gjennomgått store endringer. Det er tema for denne kronikken.

Fiskeri og fiskerisamfunn i endring

Innlegg SAMFUNN

Dette innebærer at vi må revidere tidligere forståelser av sammenhenger mellom fiske og lokalsamfunn. Vi må også tenke nytt om hva fiskeryrket innebærer i dag. Hva er så endringene?

I Norges fiskerihøgskole og Bygdeforsknings felles forskningsprosjekt «Nettverk eller marked» som har vært finansiert av Norges forskningsråd og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond har vi undersøkt nærmere dagens sysselsettingssystem i fiskeflåten, rekrutteringa til fiskeflåten og frafall fra fiskeflåten. Dette innlegget er en oppsummering av de viktigste resultatene fra dette prosjektet.

Ikke bare lokalsamfunn
Fiskerisamfunn har gjennom lang tid vært sett på som sammenvevde lokale sysselsettingssystemer med sterk og gjensidig avhengighet mellom hushold, fiskeflåte, fiskeindustri og annen lokal virksomhet. Denne forståelsen av forholdet mellom fiske og lokalsamfunn var bygd på undersøkelser fra slutten av 1970-åra. Denne såkalte sysselsettingsteorien fanget viktige samordnings- og avhengighetsaspekter ved kystkulturen. Rekruttering til fiske har for eksempel i stor grad vært basert på sosialisering gjennom familie og lokalsamfunn. Vi finner at det har skjedd viktige endringer siden den gang. I vår forskning ser vi at sysselsettingssystemene ikke lenger er lokale, men at de kan betegnes som profesjonelle sektornettverk som brer seg langt ut over lokale geografiske grenser. Norske fiskefartøy kan rekruttere mannskap både fra andre deler av Norge og fra andre land.

Profesjonelle leverandører

Et annet trekk er at tjenester som tidligere også ble utført innenfor lokalsamfunnet, i dag kjøpes fra profesjonelle leverandører. Teknologi- og redskapsprodusenter blir derfor i større grad en integrert del av verdikjeden. Et

Jahn Petter Johnsen er førsteamanuensis ved Norges fiskerihøgskole.

Signe A. Sønvisen er stipendiat ved Norges fiskerihøgskole og forsker ved SINTEF fiskeri- og havbruk.

Jostein Vik er forsker ved Norsk senter for bygdeforskning.

Framtidas fiskerinæring og fiskerisamfunn vil se annerledes ut enn hva de har gjort

synlig resultat er mer teknisk avanserte, effektive og bedre fiskefartøy i alle størrelsesgrupper. Og med økende båtstørrelse og teknologisk raffinering, desto større og lengre nettverk blir fartøyet en del av. Parallelt med dette ser vi også et skifte i hvordan fiskeriet organiseres. Mens fisket tradisjonelt var basert på høy grad av lokalt sosialt engasjement, uformelle mekanismer for styring og kontroll, som sosiale normer og kultur, fleksibilitet, tilpassing, erfaring og praktisk kunnskap. Så blir det i dag større og større innslag av mer formell organisering, påvirket av organiseringa av arbeidslivet i andre deler av samfunnet.

Denne organiseringa knytter også fiskeflåten og

FAKTA: KILDER

■ Johnsen, J. P. and J. Vik. 2008. Mellom marked og nettverk: Om fiskerirekruttering og sysselsettingssystemer i fiske. 7/08, Bygdeforskning, Trondheim.

■ Johnsen, J.P. J. Vik og S. A. Sønvisen. 2013. Farvel til fiskeren? Om frafall og rekruttering til fiske. Svein Jentoft, Jens-Ivar Nergård og Kjell Arne Røvik (red.). Hvor går Nord-Norge? Bind 3. Politiske tidslinjer. Orkana Akademisk. Utgis i juni/juli i år.

■ Johnsen, J. P. og J. Vik. 2013. Pushed or pulled? Understanding fishery exit in a welfare society context. Maritime Studies 12:4.

■ Sønvisen, S. A., J. P. Johnsen, og J. Vik. 2011. The Coastal Employment System - what it was and what it is. Maritime Studies (MAST) 10:31-56.

■ Sønvisen, S. A. (2012) The recruitment paradox. Recruitment to the Norwegian fishing fleet. I Carothers. et al. (red). Fishing People of the North. Cultures, Economies and Management Responding to Change. Fairbanks: University of Alaska and Alaska Sea Grant

■ Vik, J., J. P. Johnsen, og S. A. Sønvisen. 2011. Kysten i endring: Om fiskeripolitikken som distrikts og lokalsamfunnspolitikk. Side 407-425 i M. S. Haugen and E. P. Stræte, (red). Rurale brytninger. Tapir akademisk forlag, Trondheim. <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/4822/article.pdf?sequence=1>

sysselsettingssystemene til større nasjonale og globale nettverk og til nasjonale og globale regelverk.

Frafall fra fiskeryrket

Resultatene fra vår nylig publiserte «frafallsundersøkelse», viser at årsakene til at fiskere slutter i yrket er sammensatte og at både rekruttering til fiskeryrket og tilbøyeligheten til å forbli fisker i stor grad synes å være påvirket av organisering og verdier i velferdssamfunnet. Vi ser også at utviklingen i velferdssamfunnet, som gjør at vi ønsker forutsigbare, trygge og regulerte rammer rundt livet vårt, trekker folk ut av fiskeriene, samtidig som noen utviklingstrekk i fiskeriene, knyttet til for eksempel reduksjon i arbeidsplasser og

ENDRING: Dagens fiskerisamfunn er i endring.
ILL. FOTO: BJØRN TORE FORBERG

strengere krav også skyver folk ut.

Lokalsamfunnsorientering og rekruttering

Vi finner i også i dag klare trekk av lokalsamfunnsorientering og tilknytning. Fiskere på mindre fartøy og i særlig grad på mindre fartøy nordover langs kysten har fortsatt sterk tilknytning til sine lokalsamfunn, og det gjensidige avhengighetsforholdet mellom fiskefartøy og lokalsamfunn framholdes som verdifullt blant fiskere, sjøl om en i mange henseender må rette blikket ut av lokalsamfunnet for å rekruttere mannskap og kjøpe tjenester.

Disse utviklingstrekkene også påvirket rekrutteringsforholdene. Fortsatt rekrutterer fiskeflåten mannskap lokalt, men gruppen det rekrutteres fra blir mindre fordi færre i utgangspunktet driver fiske. Dermed rekrutterer også fartøyer fra et videre område og omfanget av dette øker naturlig nok, med økende mannskapsbehov. I våre resultater har vi ikke funnet klare tegn på generell rekrutteringsvikt, sjøl om noen flåtegrupper synes å slite mer med rekruttering enn andre. Samtidig tyder intervjuer og resulta-

tene fra frafallundersøkelsen på at det er et visst «drag» fra andre bransjer i forhold til å rekruttere kompetent arbeidskraft fra fiskeflåten til for eksempel annen maritim virksomhet.

Målrrettede tiltak

Alt i alt så ser vi at dagens fiskerinæring og fiskerisamfunn og de tilhørende sysselsettingssystemene er i endring. Framtidas fiskerinæring og fiskerisamfunn vil se annerledes ut enn hva de har gjort. Vi har ikke alle svar, våre undersøkelser har vært begrenset både i tid og omfang, men de har vist at utviklingstrekkene og utfordringene er sammensatte. En rekrutterings- og sysselsettingspolitikk for framtida må derfor ta innover seg i hvilken retning utviklinga går. Derfor bør også sysselsettingssystemene i fiskeriene med jevne mellomrom undersøkes. En generell fiskerisysselsettingspolitikk som ikke er kunnskapsbasert og som skal favne alle, vil høyst sannsynlig bomme på målene. I den grad tiltak iverksettes, må disse rettes inn mot spesifikke problemer som identifiseres. Vi skal i den forbindelse bidra med den kunnskap vi har.